

Шульгіна Л. М.

доктор економ. наук, професор,

Собко О. Ю.

Студентка ФММ

Національний технічний університет України «КПІ», м.Київ

СУТНІСТЬ ТА ЧИННИКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У статті представлені результати проведеного аналізу визначення категорії «конкурентоздатність» за поглядами вчених-економістів, розглянуто теоретичне значення її економічного змісту та сутності на основі положень і висновків вітчизняних та зарубіжних вчених, що дало змогу відобразити основні аспекти у трактуванні досліджуваної категорії. Наведено приклади чинників формування конкурентоспроможності, які більш повно розкривають сутність цього економічного явища, розглянуто його основні рівні, їх взаємозв'язок і взаємовплив.

Обґрунтована теза, згідно з якою для успішного та ефективного функціонування підприємства, йому потрібно бути конкурентоспроможним. Тобто під час складання стратегічних планів щодо адаптації до умов нестабільності та мінливості економічного середовища слід звертати увагу на чинники формування конкурентоспроможності, оскільки для максимально успішного ведення конкурентної боротьби потрібно враховувати не лише фактори внутрішнього середовища, а й зовнішнього.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, конкурентна боротьба, конкурентні переваги, рівні конкурентоспроможності, чинники конкурентоспроможності.

СУЩНОСТЬ И ФАКТОРЫ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В предлагаемой статье представлены результаты проведенного анализа определения категории «конкурентоспособность» на основании взглядов ученых-экономистов, рассмотрено теоретическое значение их экономического содержания и сущности на основе положений и выводов отечественных и зарубежных ученых, что позволило отобразить основные аспекты в трактовке исследуемой категории. Приведены примеры факторов формирования конкурентоспособности, более полно раскрывающие сущность этого экономического явления, рассмотрены его основные уровни, их взаимосвязь и взаимовлияние.

Обоснован тезис, согласно с которым для успешного и эффективного функционирования предприятия, ему нужно быть конкурентоспособным. То есть при составлении стратегических планов относительно адаптации к условиям нестабильности и изменчивости экономической среды следует обращать внимание на факторы формирования конкурентоспособности, поскольку для максимально успешного ведения конкурентной борьбы нужно учитывать не только факторы внутренней среды, но и внешней.

Ключевые слова: конкуренция, конкурентоспособность, конкурентная борьба, конкурентные преимущества, уровни конкурентоспособности, факторы конкурентоспособности.

THE ESSENCE AND FACTORS OF ENTERPRISE COMPETITIVENESS

This article analyzes the definition of the "competitiveness" by the views of economists, was considered theoretical value and content of its on the basis of the conclusions and domestic and foreign scientists, that makes it's possible to display the main aspects in the treatment of this category. There was given the examples of factors forming competitiveness which helps more fully reveal the essence of this economic phenomenon, was considered the main levels of its and their interaction and influence.

The provision that for the successful and efficient operation of the business, he needs to be competitive was well-grounded, that is in the preparation of strategic plans and adaptation to instability and variability of economic environment organizations should pay attention to the shaping competitiveness factors, because most successfully compete must take into account not only internal environment factors, but also external.

Key words: competition, competitiveness, competition, competitive advantages, levels of competitiveness, factors of competitiveness.

Вступ. Процеси глобалізації економіки та постійне загострення конкуренції диктують необхідність забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Конкурентне суперництво долається шляхом пристосування до нестабільності зовнішнього середовища за допомогою стратегічного планування [1].

Існує безліч визначень та пояснень сутності конкурентоспроможності. Багато зарубіжних і вітчизняних фахівців присвятили свої роботи питанню конкурентоспроможності та забезпечення конкурентних переваг у ринковій економіці: М. Портер, Г. Скудар, Р. Пейс, Е. Дж. Стефан, Ю. Іванов, І. Сіваченко, Р. Фатхутдінов та інші.

Постановка проблеми і актуальність дослідження. Дослідження обумовлено переходом України як постсоціалістичної держави до ринкових відносин. Сьогодні Україна знаходиться на перехідному етапі до ринкових відносин. Нове конкурентне середовище вимагає від вітчизняних підприємств повному вести конкурентну боротьбу, шукати нові методи, які мають відповідати новим високим вимогам до конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Є.В. Голубко в своїй праці «Суть та зміст конкурентоспроможності підприємства» наголосив про необхідність пошуку нових шляхів ведення конкурентної боротьби вітчизняними підприємствами за умов переходу до ринкових відносин [1].

Іванов Ю.Б. у своїй монографії «Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток» запровадив класифікацію чинників формування

конкурентоспроможності, оскільки єдиної загально визнаного та чіткого групування нема [2].

У свою чергу І. Сіваченко приділив увагу саме управлінню міжнародною конкурентоспроможністю підприємства, що є важливим при інтеграції держави у міжнародне співтовариство. Як зазначав учений, таке управління полягає у застосуванні певного комплексу заходів, що спрямовані на протистояння різноманітним факторам зовнішнього середовища та подолання негативних наслідків конкуренції з метою досягнення бажаного рівня конкурентоспроможності на міжнародному ринку [5].

Павлова В. у своїх працях наголошувала на необхідності підприємства звертати увагу на чинники формування конкурентоспроможності, оскільки це є важливим моментом для максимально успішного ведення конкурентної боротьби, оскільки важливими є фактори як внутрішнього, так і зовнішнього середовища [3].

Формування цілей статті. Основне завдання цієї статті – аналіз та визначення категорії «конкурентоспроможність», а також дослідження сутності та чинників формування конкурентоспроможності підприємства.

Результати дослідження. М. Портер заклав основу розуміння сутності конкурентоспроможності підприємств, оприлюднивши свою теорію конкурентної переваги. Він стверджував [4, с. 40], що конкурентоспроможність підприємства є відображенням відносного рівня ефективності використання усіх видів наявних у цього підприємства виробничих ресурсів. Конкурентоспроможність є порівняльною характеристикою підприємства, яка відображає різницю між рівнем ефективності використання на ньому всіх видів ресурсів порівняно до аналогічних показників інших підприємств певної однорідної групи.

Г.М. Скудар розвинув положення М. Портера, стверджуючи, що конкурентоспроможність – це багатостороння економічна категорія, яка може розглядатися на рівні товару, товаровиробника, галузі, країни. Він обґрунтував, що конкурентоспроможність обумовлена економічними, соціальними та

політичними факторами позиції країни або товаровиробника на внутрішньому та зовнішньому ринках [6, с. 31].

Таким чином, можна виділити основні 3 рівні конкурентоспроможності:

- 1) Мікрорівень: конкурентоспроможність товарів та підприємств;
- 2) Мезорівень: конкурентоспроможність галузей;
- 3) Макорівень: конкурентоспроможність локально-територіального характеру (регіонів, країн тощо).

Конкурентоспроможність підприємств формує конкурентоспроможність галузей, до яких вони належать. Галузі, в свої чергу, формують конкурентоспроможність визначених регіонів, котрі вже визначають рівень конкурентоспроможності країни.

Р.А. Фатхутдінов розглядав конкурентоспроможність як властивість об'єкта, що характеризується ступенем реального або потенційного задоволення ним конкретної потреби порівняно з аналогічними об'єктами [7, с. 35].

З огляду на те, що основу забезпечення конкурентоспроможності підприємства складають його конкурентні переваги, економісти теж трактують цю категорію по-різному.

З точки зору І. Сіваченко [5, с. 101], конкурентні переваги є концентрованим виявом переважання підприємства над конкурентами в економічній, технічній, організаційній і інших сферах господарської діяльності, яке можна виміряти економічними показниками (додатковий прибуток, більш високі рентабельність, ринкова частка, об'єм продажу). Тому в діяльності підприємства конкурентні переваги є його головною метою і результатом.

На нашу думку, найбільш повне формулювання конкурентоспроможності запропонував науковець Р. Фатхутдінов, згідно з яким конкурентоспроможність – це така характеристика властивості об'єкта, що відображає ступінь наявного чи потенційного задоволення певних потреб у порівнянні з іншими об'єктами. Тобто це здатність до забезпечення кращої пропозиції, ніж у конкурента. Це може бути здатність як підприємства, так і галузі, забезпечення кращої пропозиції товару чи послуги.

Однією з важливих передумов формування конкурентоспроможності підприємства є виокремлення сукупності факторів, вплив яких може підвищити або зменшити її загальний рівень. Аналіз факторів дає змогу визначити сильні та слабкі сторони діяльності підприємства, розробити заходи щодо підвищення його конкурентоспроможності [6].

Загальноприйнятої класифікації чинників формування конкурентоспроможності у науковій літературі немає. Проте в узагальненій формі економісти виокремлюють внутрішні та зовнішні чинники (рис. 1):

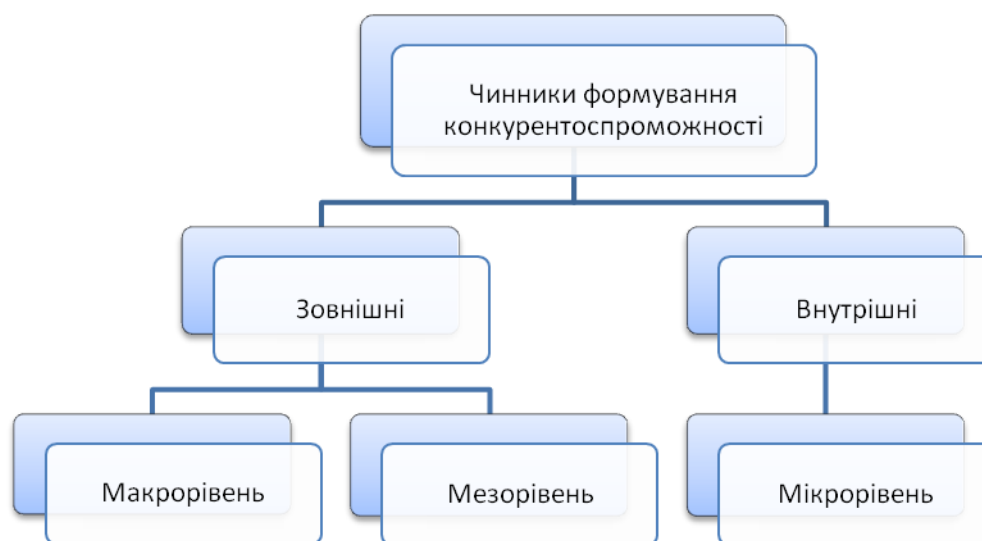

Рис. 1 Чинники формування конкурентоспроможності

Складено авторами на основі [1–7]

До основних факторів макрорівня відносять викладені нижче.

- Конкурентоспроможність економіки країни в цілому та імідж держави на міжнародній арені, що визначаються: обсягом реального ВВП, обсягом промислового виробництва, сумою капітальних інвестицій, індексом інфляції, показниками дефіциту бюджету та зведеного платіжного балансу, рівнем реальних доходів населення;
- політичні фактори: стабільність політичної ситуації в державі, сталість політико-економічного розвитку;
- якість державного регулювання: законодавча база, рівень корупції в країні;

- правові фактори: законодавча база, що сприяє процесу виробничої діяльності та розвитку економіки, її прозорість та стабільність, рівень відповідності європейським та світовим нормам права;

- економічні: зв'язки з іншими країнами; експортно-імпорتنі відносини; система стандартизації та сертифікації продукції, що випускається в державі; розробка та реалізація програм в пріоритетних сферах економіки; регулюванні валютного курсу, податкова, кредитна системи;

- науково-технічний потенціал: рівень науково-технічного прогресу, обсяги інноваційної діяльності, частка витрат на науково-дослідні роботи, кількість запатентованих технологій, рівень екологізації виробництва, технологічний рівень використовуваного у виробництві обладнання тощо;

- розвиток інфраструктури: транспортної, систем комунікацій;

- природно-географічні фактори: розміщення продуктивних сил; наявність джерел сировини; вартість ресурсів; кліматичні умови господарювання;

- соціокультурні фактори: культурні традиції, національні звичаї, менталітет мешканців країни.

До факторів мезорівня окремі дослідники відносять ті з них, що впливають на конкурентні переваги підприємства та формуються на рівні регіону, галузі, отже залежать від їх особливостей та специфіки:

- конкурентоспроможність та інвестиційна привабливість галузі або регіону; наявність вхідних бар'єрів;

- доступність ресурсів, їх вартість;

- наявність регіональних програм підтримки бізнесу та їх дієвість;

- рівень розвитку регіональної інфраструктури;

- наявність та дієвість спеціальних економічних зон та інші.

До факторів макрорівня відносять:

- фактори конкурентоспроможності потенціалу підприємства;

- фактори конкурентоспроможності продукції.

Висновки. Отже, для успішного та ефективного функціонування підприємства, йому потрібно бути конкурентоздатним. Складаючи стратегічні

плани, організаціям вдається адаптуватись до зовнішнього середовища та умов нестабільності економічного середовища. Слід звертати увагу на чинники формування конкурентоспроможності, оскільки для максимально успішного ведення конкурентної боротьби потрібно враховувати не лише фактори внутрішнього середовища, а й зовнішнього.

Конкурентоспроможність держави прямо залежить від конкурентоспроможності галузі, яку визначають показники конкурентоспроможності підприємств. Тому для України нині важливо звернути увагу на розвиток вітчизняних підприємств як основну складову розвитку галузей, створити необхідні умови для їх функціонування. Лише таким чином можна підняти національну економіку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голубко Є.В. Суть та зміст конкурентоспроможності підприємства / Голубко Є.В.; Харків: НТУ «ХП». –2011. – 1 с.
2. Іванов Ю. Б. Конкурентні переваги підприємства: оцінка, формування та розвиток: [моногр.] / Ю.Б. Іванов, П.А. Орлов, О.Ю. Іванова. – Харків: ІНЖЕК, 2008. – 352 с.
3. Павлова В.А. Фактори, що формують конкурентоспроможність / В.А. Павлова //Європейський вибір України: проблеми теорії та практики реалізації: Матеріали міжн. наук.-практ. конф. – Д.: Вид-во ДУЕП. – 2003. – С. 76–78.
4. Портер М. Международная конкуренция. Пер. с англ. – М.: Международные отношения, 1993. – 896 с.
5. Сіваченко І.Ю. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства (організації): Навч. посібник. – Київ: ЦУЛ, 2003. – 186 с.
6. Скударь Г. М. Управление конкурентоспособностью крупного АО: проблемы и решения / Г.М. Скударь. – К. : Наук. думка, 1999. – 496 с.
7. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент / Р.А. Фатхутдинов. – М. : Маркетинг, 2002. – 892 с.